

Domein H: Welvaart en groei

HDI (Human Development Index) bepaald door

- ❖ **Levensverwachting bij geboorte**
- ❖ **Gemiddeld aantal jaren scholing volwassenen**
- ❖ **Verwachte jaren scholing bij geboorte**
- ❖ **Bbp per hoofd bevolking**

Productie

- ❖ **Informele productie**
 - **Grijze productie** huisvrouw, vrijwilligerswerk
 - **Zwarte productie**
- ❖ **Formele productie**

Producenten

- ❖ **Marktsector** winstgericht
 - **Primaire sector** landbouw, grondstoffen
 - **Secundaire sector** industrie
 - **Tertiaire sector** dienstverlening gericht op winst
- ❖ **Maatschappelijke sector** niet-commerciële dienstverlening
 - **Quartaire sector** overheid, academisch ziekenhuis

Toegevoegde waarde bedrijven verkoopwaarde - inkoopwaarde

Toegevoegde waarde overheid som totale loonkosten van ambtenaren

Collectieve sector

- ❖ **Sector overheid**
 - **Rijksoverheid**
 - **Lagere overheden**
 - **Provincies**
 - **Gemeenten**
- ❖ **Sector sociale zekerheid** uitvoeringsorganen zoals UWV

Omzet:

- ❖ **Inkoopwaarde**
- ❖ **Bruto toegevoegde waarde**
 - **Afschrijvingen**
 - **Netto toegevoegde waarde**
- ❖ **Netto toegevoegde waarde**
 - **Winst**
 - **Interest- of rentesom**
 - **Loonsom**
 - **Pachtsom**
 - **Huursom**

Bbp ($Y = W$)

- ❖ **Berekeningsmethode**
 - **Objectieve methode** som toegevoegde waarde bedrijven en overheid
 - **Subjectieve methode** alle primaire inkomens + ingehouden winst bedrijven
 - **Som alle finale bestedingen** $C + I + O + E - M = EV$

- ❖ **Waardemaatstaf**
 - **Nominaal nationaal inkomen (nni)**
 - **Reël nationaal inkomen nni : cpi x 100**

Vrije internationale handel

- ❖ **Voordelen** motieven voor vrijhandel
 - **Efficiënt produceren**
 - **Vergroting beschikbaarheid goederen**
- ❖ **Nadelen** motieven voor protectie
 - **Kans op (tijdelijke) werkloosheid**
 - **Vergroting afhankelijkheid**
 - **Problemen voor nieuwe bedrijven**
 - **Gevaar oneerlijke concurrentie**

Protectie

- ❖ **Invoerrechten heffen**
- ❖ **Contingentering/quota binnenlandse producten**
- ❖ **Optreden tegen dumping** via verbod op invoer of specifieke invoerrechten
- ❖ **Beschermen 'infant industry'** startende bedrijven een kans geven
- ❖ **Wettelijke voorschriften**

Internationale concurrentiepositie

Afhankelijk van o.a

- ❖ **Prijs**
 - **Loonkosten**
 - **Arbeidsproductiviteit**
 - **Collectieve lastendruk**
- ❖ **Kwaliteit**
- ❖ **Geografische ligging**
- ❖ **Infrastructuur**
- ❖ **Natuurlijke omstandigheden**
- ❖ **Sociale rust**

Nederland in internationaal perspectief

- ❖ **Open economie** hoge E en hoge M
- ❖ **Exportgericht**
- ❖ **Veel multinationale ondernemingen**
 - **In meerdere landen aanwezig**
 - **Risicospreiding** tegenvallers in ene land kunnen opgevangen worden door meevallers in andere landen bv als gevolg conjunctuurverschillen
 - **Schaalvergroting**
 - **Machtspositie** vaak grote bedrijven, dus regeringen zien ze niet graag vertrekken

Betalingsbalans

- ❖ **Lopende rekening**

- **Goederenrekening** import en export fysieke goederen
- **Dienstenrekening** import en export niet-fysieke goederen
- **Inkomensrekening** import en export van winsten, interest, lonen
- ❖ **Kapitaalrekening of vermogensrekening** investeringsgelden en beleggingsgelden vanuit en naar het buitenland

Saldo lopende rekening tekort of overschot

Beïnvloed door

- ❖ **Grootte bestedingen binnenland**
- ❖ **Grootte bestedingen buitenland**
- ❖ **Schuldenpositie van een land**

Saldo kapitaalrekening tekort of overschot

Beïnvloed door o.a.

- ❖ **Economische situatie**
- ❖ **Renteverschillen**
- ❖ **Wisselkoersrisico** een zwakke wisselkoers, dwz kans op koersdaling, schrikt buitenlandse beleggers af

Betalingsbalanstekort

Financiering

- ❖ **Kapitaalimport**
- ❖ **Verkleining goud- en deviezenvoorraad¹**

Maatregelen om tekort te bestrijden

- ❖ **Betalingsbalanspolitiek** stimuleren exportsectoren
 - **Verbetering infrastructuur** land aantrekkelijker als vestigingsplaats
 - **Aanpassen productiestructuur** stimuleren innovatie
 - **Handelspolitiek²** toegankelijk maken buitenlandse markten, handelsmissies
- ❖ **Bestedingspolitiek** bestedingsbeperking -> import ↓
- ❖ **Wisselkoersaanpassing** depreciatie -> export ↑ en import ↓

Rentepeil als betalingsbalansinstrument

Initiatiefnemer: centrale bank

Gevolgen verandering van officiële rente voor

- ❖ **Binnenlands rentepeil**
- ❖ **Internationale beleggingsstromen** hogere rente trekt buitenlands geld aan
- ❖ **Wisselkoers** hogere rente stimuleert vraag naar valuta oiv buitenlandse beleggers

Valutamarkt

- ❖ **Vraagfactoren**
 - **Export** lopende rekening EMU-landen
 - **Kapitaalimport** beleggingsgeld komt EMU binnen

¹ Vreemde valuta in handen van de centrale bank, kunnen helpen een betalingsbalanstekort te financieren. Bij tekort aan vreemde valuta of de wisselkoers zakt te veel, kan de overheid vreemde valuta verkopen aan de banken.

² Overheidsbeleid om te streven naar opening van buitenlandse markten voor binnenlandse bedrijven.

❖ **Aanbodfactoren**

- **Import** lopende rekening
- **Kapitaalexport** beleggingsgeld gaat EMU uit

Wisselkoersveranderingen

- ❖ **Appreciatie** waarde stijging
- ❖ **Depreciatie** waardedaling

Gevolgen voor

- ❖ **Saldo betalingsbalans**

Als gevolg van

- ❖ **Exportwaarde hoger of lager**

Gevolg van

- **Verandering exportvolume** hoeveelheid export verandert: een land wordt goedkoper of duurder voor buitenland ook al verandert prijs in eigen valuta niet.

- ❖ **Importwaarde hoger of lager**

Gevolg van

- **Verandering importprijspeil** buitenland wordt duurder of goedkoper in nationale valuta
- **Verandering importvolume**

1. Flexibele wisselkoers (koersvorming volledig overgelaten aan vraag en aanbod. Monetaire autoriteiten grijpen niet in als de koers sterk verandert.)

+ : er ontstaat automatisch materieel betalingsbalansevenwicht.

Als een land een tekort op de betalingsbalans heeft (betalingen > ontvangsten, dus aanbod van de valuta > vraag) zal de wisselkoers van de betreffende valuta gaan dalen. Door deze daling van de wisselkoers worden producten uit dat land voor buitenlanders goedkoper. Het buitenland zal meer gaan kopen, waardoor het tekort op de betalingsbalans weer verdwijnt (export-ontvangsten nemen toe).

- : er is sprake van grote (wisselkoers)risico's als landen handelscontracten afsluiten met het buitenland. Omdat mensen en bedrijven graag risico vermijden, zal er minder gehandeld worden. Minder handel betekent een verlies aan welvaart, omdat producten niet langer gemaakt worden op de goedkoopste/beste plaats (land).

2. Beheerst zwevende wisselkoersen

Bij beheerst zwevende wisselkoersen mengt de centrale bank zich in het prijsvormingsproces. De centrale bank heeft zich ten doel gesteld de nationale valuta met een zekere schommelingmarge te koppelen aan een andere munt dmv

- Directe interventie, dan gaat de centrale bank zelf valuta kopen of verkopen op de valutamarkt.
- Indirecte interventie, dan gaat de centrale bank door middel van het aanpassen van de geldmarktrente beleggers beïnvloeden.

3. Vaste wisselkoersen

- + Zekerheid, geen wisselkoersrisico, bevordert internationale handel
- Betalingsbalansonevenwichtigheid

- Weinig ruimte voor binnenlands economisch beleid
- Aanhouden monetaire reserves kost geld (rente-verlies en wisselkoersrisico)

Waardeverandering koers

- ❖ **Appreciatie/depreciatie** waardevermeerdering/vermindering als gevolg van vraag- en aanbodveranderingen
- ❖ **Revaluatie/devaluatie** officiële waardevermeerdering/vermindering vaste wisselkoers

Collectieve lastendruk

Opgebouwd uit

- ❖ **Belastingdruk**
- ❖ **Sociale premiedruk**
- ❖ **Niet-belastingdruk** aantal niet-belastingontvangsten als deel van het nationaal inkomen, bijvoorbeeld een deel van de aardgasopbrengsten

Mogelijke gevolgen van een hoge lastendruk

- ❖ **Verslechtering concurrentiepositie** door afwenteling kans op een loonprijsspiraal
- ❖ **Afname afzet**
- ❖ **Vermindering productie** minder inkomen -> minder vraag -> minder productie
- ❖ **Vermindering particulier inkomen**
- ❖ **Vermindering werkgelegenheid** als gevolg vermindering productie

Inkomensverdeling

- ❖ **Personele inkomensverdeling**
 - **Primaire inkomensverdeling**
 - **Secundaire inkomensverdeling**
 - **Tertiaire inkomensverdeling** secundaire verdeling gecorrigeerd voor indirecte belasting en toerekening overheidsuitgaven
- ❖ **Categoriale inkomensverdeling**
 - **Arbeidsinkomen**
 - **Overig of vermogensinkomen**
 - **Winstinkomen**
 - **Interestinkomen**
 - **Pachtinkomen**
 - **Huurinkomen**

Inkomensquoten afgeleid uit categoriale inkomensverdeling

- ❖ **Totale [inkomencategorie-inkomen] : nationaal inkomen**

Als arbeidsinkomensquote te hoog is:

- ❖ **Verslechtering investeringsklimaat** bedrijven wijken uit naar lagelonenlanden

Gevolgen

- **Afname afzet**
- **Afname productie**
- **Afname nationaal inkomen**
- **Afname werkgelegenheid**

Lorenzcurve

Mate van ongelijkheid: Gini-coëfficiënt getal tussen 0 en 1. 0 = perfecte gelijkheid, dus overeenkomend met de 45-graden lijn in Lorenzgrafiek. 1 = perfecte ongelijkheid: één persoon/huishouden bezit al het inkomen. Berekening: oppervlak tussen Lorenzcurve en 45-gradenlijn delen door driehoekig oppervlak onder de 45-gradenlijn. De **Gini-index** krijg je door de Gini-coëfficiënt te vermenigvuldigen met 100.

- ❖ **Nivelleren**
 - **Progressieve belastingen**
 - **Sociale uitkeringen**
 - **(Heffingskortingen)**
- ❖ **Denivelleren**
 - **Degressieve belastingen/premies**
 - **Aftrekposten**
 - **Subsidies**

Inkomensheffing = te betalen belastingbedrag aan overheid

Box 1 = inkomen uit arbeid en eigen huis (schijvensysteem)

Box 2 = inkomen uit aanmerkelijk belang, eigen bedrijf, grootaandeelhouder

Box 3 = inkomen uit vermogen

Participatiegraad = beroepsbevolking : beroepsgeschikte bevolking x 100%. Onafhankelijk van werkloosheid, maar afhankelijk van aantal mensen in WIA, VUT etc. Beroepsgeschikt is iedereen tussen de 15 en 65 jaar.

Kapitaal

- ❖ **Abstract kapitaal** \$\$
- ❖ **Concreet kapitaal** kapitaalgoederen, productiefactor
 - **Vast kapitaal** machines, gebouwen, gereedschap
 - **Vlottend kapitaal** voorraden van grondstoffen, eindproducten

Kwaliteit kapitaal van de productiefactor

Beïnvloed door o.a.

- ❖ **Investerings**
 - **Breedte-investeringen** meer 'dezelfde' machines erbij
 - **Diepte-investeringen** vervanging menskracht door machines
- ❖ **Stimuleringsmaatregelen** wat doet de overheid concreet
 - **Subsidiëren**
 - **Wetten/vorschriften**
 - **Aankopen**

Kapitaalproductiviteit³ van de productiefactor, omgekeerde: kapitaalcoëfficiënt⁴

Verandering veroorzaakt door o.a.

- ❖ **Onderzoek en ontwikkeling** Research and development
- ❖ **Internationalisering** toenemende concurrentie dwingt tot schaalvergroting

³ Productie per eenheid kapitaal per tijdseenheid. Bbp : gemiddelde waarde van kapitaalvoorraad van een jaar

⁴ Gemiddelde kapitaalwaarde in een land gedeeld door het bbp. Zo geeft een kapitaalcoëfficiënt van 5 aan dat je €5 moet investeren om €1 te produceren

- ❖ **Creatieve destructie en (duurzame) innovatie** procesinnovatie, productinnovatie
 - **Arbeidsbesparende ontwikkeling**
 - **Milieubesparende ontwikkeling**
 - **Kapitaalbesparende ontwikkeling**

Vaste kapitaalgoederenvoorraad van een land

- ❖ **Woningen**
- ❖ **Gebouwen bedrijven en overheid**
- ❖ **Vervoermiddelen**
- ❖ **Infrastructuur**
- ❖ **Grootte van de veestapel**
- ❖ **Machines en overige uitrustingsstukken**

Meten arbeidsproductiviteit: bbp/toegevoegde waarde : personen/arbeidsjaren/aantal gewerkte uren (afh van hoe je het wilt meten)

Groei

- ❖ **Economische groei** toename welvaart in ruime zin: toename behoeftebevrediging
- ❖ **Productiegroei** toename welvaart in enge zin: toename reële nationaal ink/product
 - Als gevolg van toename*
 - **Totale bestedingen** vraagzijde
 - **Productiecapaciteit** aanbodzijde
 - Grenzen bepaald door oa*
- ❖ **Fysieke ruimte**
- ❖ **Milieu**
- ❖ **Energie**
- ❖ **grondstoffen**

Productiecapaciteit

- ❖ **Hoeveelheid productiefactoren**
- ❖ **Productiviteit productiefactoren**
- ❖ **Organisatie**

Multiplierproces een toename van de bestedingen heeft een sneeuwbaaleffect tot gevolg.

$I \uparrow \rightarrow EV \uparrow \rightarrow P \uparrow = Y \uparrow \rightarrow C \uparrow \rightarrow EV \uparrow \rightarrow W \uparrow \rightarrow Y \uparrow \rightarrow C \uparrow$ etc

Spaarlek vermindering van een bestedingsimpuls in een economie,. Omdat huishoudens extra inkomen gedeeltelijk sparen. Zo ook importlek en belastinglek.

Ontwikkelingsland

Hoofdkenmerk: **laag reëel inkomen per hoofd**

Bovendien meerdere van de volgende kenmerken:

- ❖ **Primaire sector overheerst**
- ❖ **Grote werkloosheid**
- ❖ **Grote buitenlandse schuld**
- ❖ **Grote inkomensverschillen**
- ❖ **Sterke bevolkingsgroei**

- ❖ **Veel analfabetisme**
- ❖ **Gebrekkige infrastructuur**
- ❖ **Geringe technische kennis**

Problemen om tot economische groei te komen

- ❖ **Interne oorzaken**
 - **Tekort natuurlijke hulpbronnen**
 - **Tekort kwalitatief menselijk kapitaal**
 - **Tekort kapitaalgoederen/investering**
 - Gevolg van*
 - **Geringe besparingen** gebrek aan geld
 - **Beperkte afzetmogelijkheden** ontbreken EV
 - **Politiek en economisch klimaat** instabiliteit, slecht/corrupt bestuur
- ❖ **Externe oorzaken**
 - **Protectie** hoge invoerrechten bij rijke landen
 - **Afhankelijk financiële hulp** aantasting eigen initiatief en corruptie
 - **Investeringen door buitenland** beconcurreren de binnanlandse bedrijven
 - **Technische hulp buitenland te vaak kapitaalintensief georiënteerd**
 - **Buitenlandse schuld** veelr ente en aflossing verdringt noodzakelijke im